

Paměti obce Bohuslavic

v okrese Nového Města nad Metují

Antonín Králíček

GARN

PAMĚTI OBCE
BOHUSLAVIC

V OKRESU NOVÉHO MĚSTA NAD METUJÍ.

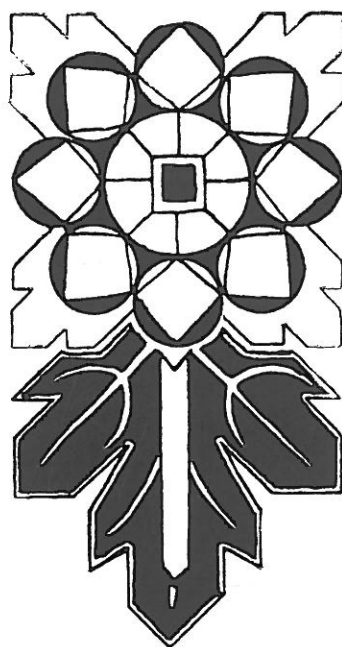
□ SESTAVIL □
ANTONÍN KRÁLÍČEK.
□ 1907. □

1909.

□ NÁKLADEM HOSPODÁŘSKÉ BESEDY V BOHUSLAVICÍCH. □
KNIHTISKÁRNA V. NEJEDLÝ V JAROMĚŘI.

PAMĚTI OBCE BOHUSLAVIC

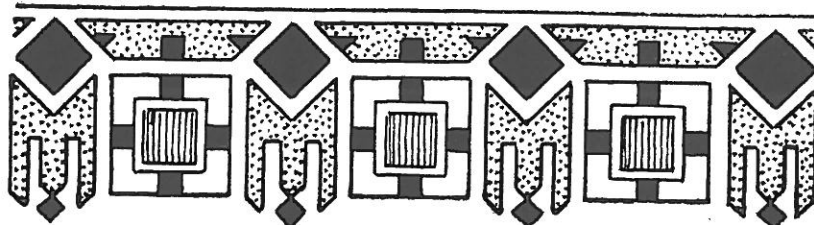
V OKRESU NOVÉHO MĚSTA NAD METUJÍ.

SESTAVIL ANTONÍN KRÁLÍČEK.

1907.

Knihtiskárna V. Nejedlý, Jaroměř. — Nákl. Hospodář. Besedy v Bohuslavicích.

O Bohuslavicích našich zachovaly se mnohé zprávy z časů minulých, ale jsou tak roztroušeny, že se ukázala potřeba je shledati a spořádati, aby se uvedly v souvislost a byly přehledné a srozumitelné. Jenom tak jest možná utvořiti sobě nějaký obraz obce naší z dob dávných. Spořádány jsou zprávy ty dle věcí, jichž se týkají, a rozděleny na kapitoly :

1. Újezd obce a jeho hranice.
2. Voda.
3. Usedlosti a katastr.
4. Draha a cesty.
5. Právní zřízení obce; poddanství a robota.
6. Správa a soudnictví.
7. Hospodářství.
8. Kostel, fara a škola.
9. Rodové Bohuslavští.
10. Příběhy válečné.

Netřeba podotýkati, že nebylo možná všechny zprávy o Bohuslavicích shledati, protože prameny, v nichž se nacházejí, buď jsou ztraceny úplně, aneb jsou nepřístupny, jakož příležitostně vždy bude připomenuto. A proto také spisek nemůže býti úplný, ale místy jen kusý; přece však zaznamenáno jest dosti mnoho, že se může čtenář o některých věcech poučiti a mnohé zvědět. Prameny, z nichž zprávy vzaty jsou, všude se udávají, jakož také se poukazuje k pramenům, jež se nalézt nedají, nebo jsou nepřístupny.

8. Kostel, fara a škola.

Založení kostela padá beze vší pochybnosti do času nového založení obce naší v jejím téměř prostředku na místě nejvyšším po roku 1200. Práví sice děkan P. Rojek v pamětech Černčických, že kostel bohuslavský dle stop, zjevivších se roku 1840 při opravách, jest neméně než o dvě stě neb tři sta let, arci v jiné podobě než dnešní, starší než černčický, jehož založení skrze Arnošta z Talmberka, pána černčického, klade do času kolem roku 1300. Dle toho musel by kostel v Bohuslavicích pocházeti z roku 1100 nebo docela 1000. Nepraví sice děkan Rojek, jaké to byly stopy, při opravě 1840 se objevivší, ale my si to můžeme pomysliť. Roku 1856 v 2. dílu v 3. sešitu „Památek archeologických a místopisných“ uveřejnil Jan Er. Vocel, professor při universitě v Praze, článek „Kostely románského slohu v Čechách, v němž praví:

Bohuslavice, starožiný kostel sv. Mikuláše, *památky románského slohu*.

Tyto památky románského slohu jsou ty Rojkovy stopy, o nich Vocelovi psal a sám dle nich na tak veliké stáří našeho kostela soudil. Dnes však musíme být opatrnější, zvlášť když sobě přečteme v Ottově „Naučném slovníku“ článek o románském způsobu stavění čili slohu. Tu stojí v II. dílu na str. 685: „Zajímavo jest, že během celého století 13. (tedy od r. 1200 až do r. 1300) z něhož máme (v Čechách) památky jak slohu přechodního (z románského do gotického) tak i ranního gotického slohu, stavěno stále ještě *ve slohu románském*“. Tedy i když by náš kostel prvotně vystavěn byl způsobem románským s okny i dveřmi do polokruhu sklenutými jakož i s presbytěrem kol oltáře okrouhlým a ozdobami zaokrouhlenými, mohl přece pocházeti teprvé z let 1200—1300, kdy osada naše zřízena a změněna v obec *purkrechtní*. Věže žádné nebylo. Delší čas po založení přestavěn byl dle *Hraše* v Ottově Naučném slovníku od *Sezimy z Dobrušky* kostel náš způsobem gotickým s dveřmi a okny jakož i presbytěrem do lomeného oblouku jako kostel černčický sklenutými a vyhnána dle Rojka ve 14. století při západní straně vzhůru malá věž nahoře s okny gotickými, při čemž pamětihodno jest, že východní zeď spočívá na zdi kostelní a se slabší býti zdá než ostatní tři zdi, pak že na ní dosud patrně viděti stopy, kam až sáhal kryt starého kostela gotického jakož i novějšího. Na vrchu věže zřízena prkenná zvonice, jakouž vidíme na věci černčické a krčínské. Byly-li však v ní kdy zvony, těžko jest říci, vždyť nezbylo ani stopy po nějakých podla-

hách nebo schodech, ačkoli gotické čtvercové okénko s výzdobou gotickou ve zdi západní ve výši jednoho patra umístěné, nasvědčovati se zdá, že tam byla podlaha na niž vedly schody.

V těchto místech byl do oprav kostela roku 1840 sklípek, do něhož vedly dveře železné z kostela a nad ten sklípek vedly dveře z kruchty jako dosud. Ve sklípku v zemi nalezena lebka úplně zachovaná, kteráž přenešena byla do kostnice. Dnes ze sklípku udělaná jest síňka kostelní. Uvnitř malé věže, v jejímž jižním okénku zavěšen byl do doby nejnovější umíráček, jeví se patrné stopy požáru. Římsy kamenné má věž tato dvě. Stavivo její jest dosti nuzné. Ježto zeď východní vyhnána vzhůru na západní zdi kostelní, musí zeď kostelní pocházeti z nejstaršího kostela románského a jest tudíž nejstarší památka stavební celé vsi.

Kdy románský kostel přestavěn na gotický, jest dnes možno říci určitě. Způsobem gotickým se u nás stavělo od roku 1300 až 1600, ačkoli v druhé polovici 16. století začali vlaští mistři stavět slohem vlašským, renaissančním. Dle erbu pánů z Dobrušky, nalezeného r. 1871, soudí *Hraše*, ředitel měšťanské školy v Náchodě v *Ottově Naučném slovníku*, str. 260 sv. IV., že kostel náš vystavěti dal Sezima z Dobrušky (1359—73). Z toho kostela zachovalo se do nedávna kamenné ostění dveří, vedoucích ze síňky proti kostnici do kostela a malá věž. Kostel tento gotický stál až do roku 1687; neboť čteme v naší obecní knize:

„Téhož roku za šťastného panování Jich Excelence p. p. Jakuba svatě římské říše hraběte z Leslie zdejší chrám Páně rozšířený a z gruntu téměř vyzdvižený nákladem zádušním. Kámen první založen dne 17. června a dokonáno dílo dne 17. října.“

Roku pak 1688, jak kniha ta dí, chrám Páně ozdoben nápisem, ale kde, to nepraví:

MartInVs Pittner DeCanVs UndVerso operI InVigILaVit. — (Martin Pittner, děkan, nad veškerým dílem bděl.)

Vyjmeme-li z latinského nápisu velká písmena, obdržíme letopočet 1688. Zřízeny byly dva oltáře hlavní s obrazem sv. Mikuláše, dosud zachovalým a vedlejším všech svatých, jenž se dosud ovšem s novým obrazem zachoval. Odznaky válečné nad sloupy připomínaly na slavné vítězství vojsk křesťanských nad tureckou armádou u Vídně dne 12. září 1683. Ze starého kostela ostala v novém křtitelnice cínová z r. 1556 a dva svícny dřevěné, podoby košíků na tyčích, ze 16. století. Kazatelna pocházela z kostela sv. Salvátora v Novém Městě n. M., kterýž stál na místě proti c.

k. okresnímu hejtmanství a r. 1787 zrušen byl. Kazatelna ta dnes nachází se v kapli u Rezku; také monstrance z toho kostela přišla do Bohuslavic. Vnitřní vyzdobení kostela pamětníci nad míru chválí, zvláště děkan Rojek v pamětech černčických a těžce želí nevkusné opravy kostela z r. 1840. Zvlášť ozdoben byl strop tabulový, pokrytý růžemi, vyřezávanými a pěkně malovanými. Kruchta, spočívající na kulatých sloupcích dubových sáhala dále do kostela a římsa ozdobena četnými obrazy, z nichž ještě viděti některé mezi obyvateli. Dvěře a schody na ni vedly ze síňky proti kostnici. — Síňka ozdobena byla štítem. Roku 1777 kostel byl vnitř i zevnitř obílen a nový oltář sv. Anny způsoben dle vzoru oltáře všech Svatých za děkana Jana Weise a lokalisty Jana Makuly a úředníka zádušního Karla Zita. Též i věže byly obíleny.

Ten rok vystavěna byla také kostnice, k čemuž osadníci musili dle práva kostelního poskytnouti, jak obecní kniha poznamenává, pomoc dělnickou a dovoz staviva; učiněno bylo 287 fůr. Do kostnice snešeny byly z jiného místa kosti zemřelých předků našich, novější kosti z vykopaných příbuzných známých svazovány do prostěradel bílých a ukládány na římsu v kostnici kolem při stropu. Hřbitov měl podobu okrouhlou a obehnán zdí, tak že věž velká a kostnice stály mimo něj, ač dvěře do kostnice šly z něho. Hlavní vrata na hřbitov byla u velké věže a dvířka vedlejší, řečená Slavětínská, vedla za humna.

Velká věž vystavěna byla v době novější, kdy děl se u nás přechod ze staveb gotických ke stavbám vlašským a rok můžeme vystihnouti z latinského nápisu nade dveřmi do horní věže piskové vysekaného, jenž zní:

ReX noster DeUs est greX nos popULIqUe potentIs RegIs honor
RegI DetUr Ublque Deo.

(česky: Král náš Bůh jest, stádo my národa mocného, královská pocta králi Bohu buď všude vzdávána.) Vyloučíme-li z nápisu velká písmena, máme v nich letopočet 1605. Pod nadpisem čteme jméno tehdejšího faráře: Martinus Blasius Costelecensis Minister Exlesiae Dei Bohuslavic, t. j. Martin Blažej Kostelecký, správce církve Boží Bohuslavické. Pochází tedy věž z téže doby jako Černčická, při níž spatřujeme na korouhvičce nad bání letopočet 1613, kdy asi byla dostavěna. Výše nade dvěře připevněn znak Rudolfa ze Štubenberka, konvice s nápisem obšírným ale sotva čitelným. Vyzděna byla věž až po nejvyšší patro, kteréž bylo prkenné, tak jak v Černčicích, v době nejnovější i ono jest zděné a na všech stranách

pro hodinový číselník do oblouka roku 1849 vyroubeno a obřeno. Zajímavá jest světlička ve věži v patře pod zvony. Obecní kniha naše o ní se zmiňuje k r. 1645, že toho roku byla omazána. K čemu měla asi sloužiti? Vkusná střecha věže každému se líbí.

Na věži visí tři zvony; nejmenší sv. Mikuláše slit r. 1516 za pana Jana Černčického z Kácova, váží 2 centy, prostřední Panny Marie slit roku 1547 v Hradci n. L. za pana Jana z Pernštýna, váží 12 centů a největší slit roku 1581 od Eliáše Stodoly v Hradci n. Labem za pana Volfa ze Štubenberka, váží 20 centů. Poněvadž zvony tyto starší jsou než věž, na které visí, tane na myslí otázka, kde byly zavěšeny před vystavěním věže. — Odpověď jiná býti nemůže, než že byly jako v Černčicích před vystavěním věže tamnější v nějaké zvonici přízemní, jakých vidíme dosud po Čechách mnoho, třeba i u kostelů samých dosti znamenité věže vystavěny byly. Co se zvoníků týče, máme o nich zprávu v obecní knize k roku 1655 „kterak tenkrát zvoníkům při obnovení jich zpropitné dáno“, ale nepraví se, zač a nebo jestli jen pro tenkrát a nebo pro čas budoucí. Kromě zvonění trojího Anděl Páně a k službám Božím zvonilo se ještě ve žních v 11 hodin prostředním zvonem „na sekáče“ a pak proti blížícím se mračnům, aby byla rozehnána. Možná, že to zpropitné dáno bylo za toto mimořádné zvonění. Zvonění proti mračnům ovšem nemohlo pomáhati, spíše bylo pro zvoníky nebezpečným, blesk přitahujícím, tak jak se stalo r. 1781 dne 26. června o 10. hodině večerní, když v Novém Městě n. M. zvonili u sv. Salvátora proti bouřce. Tu při tom zvonění náhle vjel blesk do věže a zapálil, kostel vyhořel ale zvoníkům a zvonům na štěstí nic se nestalo. Mimo to zvonilo se za plát soukromý při sňatcích a úmrtí. Při úmrtí umíráčkem, potom se „potrchovalo“ druhý den po úmrtí a podobně při průvodu pohřebním, kdy zvoníci Bohuslavští dovedli uvést hlasy zvonů v truchlivou melodii tím, že velký zvon „stavěli“ a při prostředním „srdcem“ tloukli, do čehož se mísil pronikavý hlas zvonu malého. Daleko široko podobného krásného zvonění hran nebylo a není.

Mimo kostel v obci zřízeny byly sochy dosud stojící. Kamenná socha Panny Marie od lokalisty P. Rudolfa Komárka (1448—1750), socha sv. Jana N. na ostrově Věžišti od lokalisty P. Josefa Špiroha 1757 a v době nejnovější socha sv. Václava od Mikuláše Voborníka za posledního lokalisty a zároveň prvního faráře nové posloupnosti P. Pelhřima Nováka.

Při kostele od prvního založení zřízena v Bohuslavicích du-

chovní správa a fara vystavěna, ale kolikrát sešla neb vyhořela, známo není. Že byla ze dřeva, dá se mysliti podle fary, která r. 1839 zbořená a místo ní nová vyžděna byla. Stará fara byla o dvojm roubení s výstupem, jímž se vcházelo do ní a s pavlačí mezi přízemkem a patrem od výstupku až k průčelí směrem ke škole. Při faře stála též hospodářská stavení jako chliv a stodola. Mělať fara své pole farní, při poli farním čili zádušním a louku pod strání. „V přiznávající tabelle“ z roku 1715 čteme, že země orné při faře bylo prostředních rolí 4 korce a špatných 14 korců. Tenkrát v obci faráře nebylo, faru spravoval svými kaplany Novoměstský děkan, který lidem role k osévání na třetí mandel pronajímá a tak k užívání zanechával. Lesa fara neměla nic, ale louku „pod strání“ na 4 vozy sena a 3 otavy, které děkan každoročně prodával. Kdežto rolí kostelních čili zádušních tenkrát bylo přiznaných a na třetí mandel pronajatých na dvou místech ležících a na třetí mandel pronajatých 5 korců prostředních a 20 špatných, „pacht“ odváděl se k záduší, jakož i z louky „pod strání“ na 3 vozy sena a 2 otavy 4 zl. 21 kr.

V dějinách fary Bohuslavské rozeznáváme 3 doby: starou od počátku až do války 30leté, vlastně do roku 1624, střední čili děkanskou od r. 1624 až do r. 1858 a novou od obnovení farního úřadu toho roku až po dnes. Prvního ze staré doby nám známého faráře podal do Bohuslavic Sezima z Dobrušky r. 1371. Ze staré doby poznali jsme ještě faráře *Radslava*, kterýž byl svědkem narovnání mezi Černčickým farářem Alešem r. 1405 dne 2. ledna v zimní světnici tvrze Černčické a pánem Černčickým Oldřichem. Týž pan Oldřich však podal jak se čte v knihách konfirmačních diecese pražské C. 11 již roku 1413 na faru Bohuslavickou po smrti faráře *Jana* nového faráře de Naczerač (z Načerace, ale křestní jméno neznámo jest) kteréhož dne 20. června konsistoř potvrdila. Soudíme z toho, že farář Jan v Bohuslavicích dlouho nebyl, když před rokem 1413 umřel a roku 1405 tu ještě Radslav byl. —

Od válek husitských 1420 potvrzovala faráře Bohuslavické konsistoř druhá tehdy v Praze u P. Marie před Týnem založená, řečena dolejší čili „pod obojí“ a kněží svěcení byli po obnovení arcibiskupské důstojnosti v Praze r. 1561 od arcibiskupa. Ale r. 1609 sjednotili se stavové pod obojí na den sv. Václava „jestliže by se v které obci neb osadě ještě kdo nalezl, že by se chtěl spravovati knězem takovým pod obojí, kterýžby od arcibiskupa

Pražského svěcen byl, aby takový každý mohl se, kdež se mu koli viděti bude, k takovému knězi od arcibiskupa Pražského svěcenému obrátiti a služeb církevních od něho užívati.“ Stavové tito zajisté přijali již roku 1575 tak zvanou »konfesi českou, kterouž někteří augšpurskou jmenují« a tím se od kompaktát čili od čtyřech kusů Pražských straně pod obojí od papeže Pavla IV. povolených odtrhli, v kterýchžto čtyřech kusích straně té večere páně pod obojí spůsoboru udělovati povoleno. Od toho roku až do vypovězení byli kněží přívrženci konfesse augšpurské a takový byl také v Bohuslavicích z nápisu nade dvěma velké věže známý *Martin Blažej Kostelecký*.

Mezi tím přestala nejspíše již po založení Nového Města r. 1501 farní správa v *Černčicích* a kostel Černčický učiněn filiálním kostelem kostela Bohuslavského a tu by mnohý myslel, že farář Bohuslavský obdržel i příjmy z farních polí Černčických, ale nikoli. Pole ta splynula s polí záduší Černčického koncem století 18. v jedno a farář nic z toho neužíval. Pozemky ty pronajaty, roli u Osny měla najatou vrchnost a 4 sousedi té vesnice a u Černčic též vrchnost a jiní sousedé, všeho nájmu bylo 7 kop 34 grošů. Tehdy i škola Černčická byla pronajatá.

Proč asi fara Černčická zašla? P. páter Jan Pačour v dějinách Nového Města přivádí to v souvislost s Pikarty, jež císař Ferdinand I. a Rudolf II. v zemi trpěti nechtěli. Pikarty nazývali v Čechách po válkách husitských sektu husitskou, kteráž se nechtěla s církví Římskou srovnati a sama sebe Jednotou Bratrskou nazývala a od stran pod jednou a pod obojí krutě pronásledována byla až do r. 1575, kdy přijala aspoň na oko konfesi českou. Že *Jan Černčický* k ní patřil, vysvitá z listu, poslaného do Budína jako protest proti poslům sněmu Českého k papežskému legátů o potvrzení kompaktát roku 1525 vyslaným do Budína, kdež i král český a uherský sídlel. List podepsán 16 pány a asi 300 rytíři, z nichž zejména jmenuje se pán *Černčický*. Tehdáž sněm Český 25. ledna 1525 se usnesl, aby Pikarti nikde nebyli trpěni a aby ostrý mandát krále Vladislava proti nim byl zachován. To a pak zvolení Ferdinanda I. za krále Českého r. 1526 po zahynutí krále Ludvíka r. 1526 v bitvě nad Moháčem s Turky, bylo snad příčinou, že Jan Černčický prodal ten rok panství Novoměstské a odstěhoval se do Lysic na Moravě, kamž se mandáty Vladislava krále proti Pikartům nevztahovaly a tu nelze pochybovati, že v Černčicích byli přívrženci víry Jana Černčického a měli-li i faru ve svém držení, pak

nelze sobě diviti, proč ta fara přišla o svého faráře v tu chvíli, kdy Jan Černčický se odstěhoval. Ale jsou to jen domněnky, jakož i že už tenkrát i v Bohuslavicích stoupenci té víry byli. K faře Bohuslavské připadly nejen Černčice, nýbrž i vesnice Vršovka, Osíček a Osná.

To trvalo až do r. 1624, kdy se musel farář Martin Blažej Kostelecký vystěhovat ze země jakož i jiní kněží konfessí České následkem mandátů císařských po vítězství na Bílé Hoře u Prahy dne 8. listopadu 1620. Bohuslavice přišly o svého faráře a byly i s Černčicemi přifařeny k Novému Městu ba řekněme i s Novým Městem k Náchodu, kde v dubnu 1625 instalován za *prvního děkana* kněz Polák, Petr Gorlinski a po něm a po krátké administraci kněze Vojtěcha též Poláka *Jan Matheides* z Letovic r. 1627. Náchod, Nové Město a Opočno byly tehdy v držení rodu *Trčkova*. Po odchodu Matheidesa byl ještě společným děkanem Náchodským a Novoměstským 1632 Jan Koudelka. Po zavraždění Adama Trčky v Chebu 1634 oddělena ta tři panství jakož i správa duchovní a v Novém Městě jakož i v Náchodě samostatný děkan usazen jest. Novoměstskému děkanu Bernardu Grodeckému náleželo 5 filiálních kostelů v Bohuslavicích, v Černčicích, v Krčíně, u sv. Václava na Dobeníně a v Čermé za Náchodem, v nichž v neděli po pořádku musel konati služby Boží. Z počátku neměl kaplanů, jen tu a tam pozval si ku př. farář Frant. Vodička minorita na pomoc mnichy, jakož ku př. čteme v naší obecní knize k r. 1652 kterak toho roku pan páter Jesuita, (nejspíš pan Mazenius,) zde (v Bohuslavicích) již byl. „Při tom měl ještě lid obracetí na víru katolickou, na což upomíná kniha obecní k r. 1652, kterak v tom roku z strany nějaké reformace a v příčině náboženství do města se ucházeli.“ A ač se praví v zprávách Jesuitských, že bylo z Bohuslavic obráceno 105 lidí, přec to obrácení bylo nedokonalé, jak se ukázalo při emigraci roku 1743 a po vydání tolerančního patentu 1782. Teprve od roku 1724 měl děkan kaplana.

Tehdy učinil děkan pan Jiří Venclík s osadníky přifařenými smlouvu, dle níž on dá kaplanovi zdarma stravu, byt a obsluhu a oni ročně 60 zl., k čemuž přispěla vrchnost třemi sudy piva. Tu smlouvu potvrdil r. 1750 krajský úřad. Vedle kaplana vydržoval si děkan ještě kaplana osobního čili kooperátora.

Však už r. 1677 za děkana Martina Pittnera pracováno opravdově k tomu, aby zřízeny byly v Čermé, v Bohuslavicích a v Černčicích fary; nedošlo k tomu, leč že Čerma 1738 fary své do-

sáhla a v Bohuslavicích r. 1687 aspoň kostel znova byl vystavěn a r. 1740 za děkana pana Jiřího Venclíka starší kaplan Jan Firmo za lokalistu při něm usazen. Ustanoven mu plat 212 zl. a z desátku 12 korců žita, 3 pšenice, 1 ječmene, 2 ovsa, půl korce hrachu a půl čočky, 13 rak. sáhů měkkého a 7 tvrdého dříví, 2 kopy otypek, jedna borovice, 6 korců farního pole a zahrada s farou. Za to si ho ustanovoval děkan samostatně. Toho dříví (ze stráně) 4 sáhy tvrdého pocházely od záduší Černčického. Jehož kostel opět učiněn filiálním kostela Bohuslavského. Ta drva odváželi dvě léta po sobě Černčičtí a třetí rok Vršovští. Když dne 29. září 1786 krajský hejtmán záduší Černčické na dědičnost najímal, nechtěl nikdo stráž najmouti a tak zůstala dosud zádušní i po vykoupení pozemků těch r. 1852 v úplné vlastnictví nájemců.

Než ještě jednou pokusili se Bohuslavští rozhodně o to, aby z lokálie učiněna byla fara a aby vedle faráře ustanoven byl v Bohuslavicích i kaplan, bylo to roku 1768. Ale všecko namáhání rozbito se o neústupnost děkana Jana Jos. Weisse, kterýž rozhodně protestoval proti zmenšení svých příjmů, ačkoli vrchnost byla Bohuslavským po vůli. A tak věci trvaly až do zřízení fary v době nejnovější, ale v příjmech fary Bohuslavské nic se nezměnilo, děkan Novoměstský užívá farních pozemků Bohuslavských až na pozemky dané k lokálii dále, ačkoli tu žádnou duchovní správu nekoná leda služby Boží o poutě a posvícení a to ještě za zvláštní zaplacení.

Mezi tím staly se věci neočekávané. Dne 17. února 1782 ohlášeno ve vsi naší nejvyšší nařízení „kterak se takovým, kteří se *jinší víry* nacházejí, povoluje svobodné provozování svého náboženství ale jen kalvínského čili helvetského, luteránského a starověrského čili pravoslavného, když to při kanceláři ohlásí“, toť jest toleranční patent císaře Josefa II. jak se o něm zmiňuje obecní kniha. V zápětí toho ohlášeno dne 3. března nejvyšší nařízení „kterak po vyhlášení svobody jistého náboženství přece se vynašlo, že bez ohlášení pokoutně takové schůzky se vynacházely, pročež i to na nejvyš se zapovídá, nýbrž kdo by koliv chtěl, ohlásiti se může na kanceláři, kdež i také patent z strany toho se týkající česky žádostiv slyšeti může, kdyby ale u jednoho neb druhého písmo, které od milosti císařské dovoleno nebylo, se vynašlo neb u takového, jenž by ohlášen nebyl, tehdy takové písmo i s tím člověkem vzítí a kam patří dodatí“ se má. Nad to ještě dne 10. máje vyhlášen nový patent z strany chybných důmyslů v příčině tolerance a pak 15. června r. 1783 cirkulář týkajících se těch odpadlíků od

pravé víry, v kterém se jim poroučí šestinedělní cvičení vykonati a všechno scházení zapovídá. Proto také, dí obecní kniha, že dne 13. července začali zdejší lidé na cvičení chodit a že dne 20. t. m. přišlo nejvyšší nařízení z strany oněch, kteří by se chtěli k nějaké nové víře přihlásiti, že musí podstatu té víry také věděti, pokudž by ale nevěděli, v čem pozůstává, tehdy k očekávání vyměřeného trestu se podrobují. V Bohuslavicích musela se hodná část lidí k jiné víře přihlásiti; nebo v účtech obecních z r. 1789 nachází se položka „35 kr. od spisování nekatolíků.“ A není divu, vždyť 40 roků před tím již mnozí se odstěhovali pro víru a nátisky tělesného poddanství do pruského Slezska, zejména z čís. 11 Jan Kopáček, z čís. 36 Jiří Štěp, z čís. 64 Jan a Jiří Matoulek, z čís. 91 Václav Voborník, z č. 62 Jan Matoulek, z č. 41 Václav Žďárek, z čís. 121 Hůlkovi, mezi nimi Kateřina, z čís. 122 Matěj Hůlka, z čís. 138 Jan Kosář, z čís. 149 Jakub Černý, z čís. 127 Václav Macháček; ostatně o těchto emigrantech již byla řeč nahoře.

Tito emigranti, jakož i oni odpadlíci z r. 1782 skutečně sotva znali podstatu své víry neřku-li nové víry povolené. — To dosvědčuje proslulý správce církve Ochránovské Josef Müller, an dí: „Větší díl těchto emigrantů měl více méně temné tušení, že předkové jejich byli čeští bratři (jak jim říkali Pikarti, slyšeli jsme shora) ale nazývali se raději Husity. Bedřich II. slíbil jim náboženskou volnost, ale vláda hleděla hned od počátku, aby zvláštnosti konfessijní Čechů byly přesně vysloveny a stanoveny, aby poměr těchto Husitů k ostatním náboženským společnostem ve Slezsku byl upraven. Skoro všichni landráti musili ročně kolikrát dost neradi konati bohoslovecká studia na Češích. Všichni podali skoro jedinstejné zprávy vládě, že Češi mají docela zvláštní víru a že je nelze s ostatními evangelíky směšovati. A na jiném místě praví Müller, že náboženské názory, prostřednictvím prostých sedláků a řemeslníků s pokolení na pokolení přecházející, nabyly jiné podstaty, takže konečně lidé (emigranti) bojovali a trpěli pro zmatené pojmy, které v této formě nikdy vírou jejich otců nebyly“.

A ne jináč to bylo po vydání tolerančního patentu v Čechách jen že patent ten žádnou volnost víry neposkytoval, ale přímo ustanovil trpěné víry a jiné „písmo a náboženství pod trestem“ zapovídal. I nezbylo nic, než aby nekatolíci buď byli luterány t. j. augšburskými a nebo kalvíny t. j. helvety. Proto to kolísání ale většina klonila se k víře helvetské, poněkud bližší učení českých bratří, tak i v Bohuslavicích, pročez příznivcům nové víry říkalo se „hel-

veti“ i když po 40 letech později přidali se ke konfessi augšbur-ské. Z počátku konali schůzky čili *shromáždění* náboženská ve statku čís. 103 proto dosud se tam říká „ve shromáždění“, potom r. 1821 vystavěli si kostel na dolejší konci pod správou faráře Černilovského. Však také o katolíky nahoře se starali, ježto přišla dne 27. ledna 1782 do vsi nejvyšší záповěď, obyčejně „po kostele nositi a prodávati voskové světlo“, každý může sobě u voskáře koupiti a dne 13. března 1783 nařízeno z nejvyššího místa „aby jeden každý bedlivě hleděl do kostela chodit a svým povinnostem za dost činit“. V těch letech začalo se také chodit na poutě ale ne bez zvláštního dovození; neboť podána jest dne 14. srpna 1783 žádost ke konsistoři o dovození processí do chrámu Páně sv. Trojice v Novém Městě n. M. a sv. Kateřiny v Meziříčí. Tehdy Bohuslavice patřily již k diecezi v Hradci Králové, kdež r. 1659 zřízeno biskupství s konsistoří a proto také přišlo do obce 4. ledna 1716 vrchnostenské nařízení z strany vození kamene pro tit. p. biskupa do Hradce Králové snad na stavbu jeho residence a nebo jiných domů jeho.

Při kostele také musel býti ustanoven hned počátečně pro zpěv bohoslužebný *kantor* čili zpěvák, nebo *rektor*, čili ředitel školy, jemuž svěřeno vyučování dětí jistě již v 16. století, kdy v Čechách za správce školství rektora university Martina Bacháčka před 30 letou válkou školství kvetlo. Za služby kostelní odkázány mu 2 korce pole zádušního, později koleda tříkrálová a za vyučování 100 zl. ročně, roku pak 1793 ustanoveno školního platu za čtvrt roku aby sedlák platil 20, zahradník 10 a chalupník 5 kr., což činilo r. 1802 při 49 sedlácích, 6 zahradnicích 203 chulupách 96 zl. 20 kr. Jest tedy viděti, jak bídný plat ubohý ředitel měl. Vedlejší příjmy jeho byly platy nahodilé o sňatcích slavnějších a pohřbích, jakož i, že býval písařem obecním, ale i tu se skrbliho. Tak poznamenáno v obecní knize k r. 1781, že 28. září stal se východ práva stran kousek obce při zahrádce kantora *Michaela Jelínka* jemu za práce v čas vojen dědičně daný, proti čemuž někteří sousedi vystupovali, však stížnost jejich byla odmítnuta. Tento kousek obce „dědičně“ daný netýká se zahrady při škole, nýbrž spíše při chalupě čís. 168. o níž víme z Bohuslavské gruntovní knihy, že ji z r. 1747 koupil otec Michaela Jelínka Jan od Jiřího Tláskala. Však již předchůdce Jana Jelínka, Matěj Jelínek, strýček jeho, rektor Bohuslavský, měl v obci chalupu, jak patrno z rektifikovaného katastru nového (opis v obci z r. 1748) jen že se

neví, která chalupa to byla. Řečený Matěj Jelínek provdal dceru svou za Lukáše Svedíka dle obecní knihy, že 28. srpna 1718 „učinněna smlouva svatební Lukáše Svedíka s Marií vlastní dcerou Matěje Jelínka v ten čas rektora zdejšího“. Možná že chalupu svou dal rektor věnem dceři a že přešla v majetek Jiřího Tláskala, rychetníka, jehož dceru pojal potom Jan Jelínek za manželku. Bylat tato neteř nám známého nešťastného Jana Tláskala, jenž jí vyplácel ještě nápad z rychty.

Co se školy samé dotýče, jest dosti podivné, že nestála na pozemku zádušním, jako na př. škola Černčická, nazývaná též zádušní dům r. 1605 nýbrž na obci. Očekávali bychom, že stála před farou asi na místě jako sád přihráženém k čís. 2. Kolikrát škola byla přestavěna, neví se, leč že roku 1755 musela býti postavena škola nová ode dřeva a že stála do r. 1816. kdy vystavěna škola z kamene a trvala do doby nejnovější. Škola byla jen přízemková a jest otázka, zdaž mohla poskytovat nejen dost místa pro školáky nýbrž i byt pro učitele a rodinu jeho, protože po celých 100 let 1700 až 1800 měli učitelové ještě chalupu dědičnou, jak jsme právě viděli.

Stran učitelů Černčických praví děkan P. Rojek, že posloupnost jejich teprv od r. 1660 udati lze, že službu učitelskou od starodávna zastával na panství Novoměstském rod Jelínkův, tak v Provodově, v Krčíně, v Bohuslavicích a v Černčicích. Však v Bohuslavicích před Matějem Jelínkem, kterýž 1724 zemřel, byli učitelové různí, jak je laskavě oznámil nynější pan řídící Bohumil Novák. Tak r. 1654 až 1658 Václav Bedrníček a 1661 Matěj Dohalský. Rektor Michal Jelínek udává r. 1793 na otázku, dávno-li škola Bohuslavská jest zřízena, že se to nemůže náležitě věděti, poněvadž se v starých knihách nachází jen, že zde již byl v roce 1668 Šimon Hvizda Hradecký, rektor, po něm 1671 Jakub Hroněk a 1677 Václav Vejman Náchodský, rektor. Nyní teprv dosazen do Bohuslavic za rektora Matěj Jelínek, kterýž nezanechal syna nýbrž dceru Marii provdanou za Lukáše Svedíka. On byl syn Černčického rektora Jana Jelínka zemřelého v stáří 70let v roce 1695. Co se týče následujících učitelů, rozcházejí se zprávy. Pamětní kniha školní udává při smrti kantora Jana Jelínka 1777, že při této škole skrze 52 let ouřad kantorský zastával, kdežto obecní kniha praví, že v srpnu 1777 zemřel Jan Jelínek, kantor zdejší 75 let starý, který zde 48 let kantorem byl. Je tu rozdíl dvou let ale zdá se, že pravdu má Pamětní kniha: 50 let; nebo odečtem-li 50 let od 1777, zbude

1727 a tu máme mezeru mezi úmrtím Matěje a nastoupením úřadu učitelského Jana Jelínka 1724—1727. Do té mezery padá činnost kantora Jiřího Vávry, jehož děkan Rojek neudává.

Ze všech Jelínků nejznamenitější byl Michal, jenž až do roku 1809 učitelem byl; on nám zachoval nejvzácnější památky minulosti, naši Pamětní knihu školskou, co nejpečlivěji vedenou, on nám zachoval i Obecní knihu, od něho s pilností velikou vedenou, on hudbu kostelní pořízením nástrojů hudebních zvelebil, on přivedl úřad učitelský k takovému květu, že od r. 1792 u něho v naší škole konány schůze učitelské, z celého panství za předsednictví krajského komisara, který neskrblil slovy vřelého uznání. Osnovy jeho učebné zapsané jsou i s rozvrhem učiva pro 6 roků školní povinnosti v Pamětní knize jakož i zprávy o nedbalém posílání dětí do školy. Za něho učiněna teprve nejdůležitější opatření zdravotní ve škole mezi jiným, že roku 1786 zřízena studnice u školy a o jeho přisnosti svědčí výdej obecní roku 1788 „Skalickému, když přišel „s pou-tama“ pro některé sousedy z strany nedbalého posílání dětí do školy“.

Michal Jelínek byl sirotek; neboť mu otec Josef již r. 1765 umřel, a vychován byl pečlivě od dědečka svého Jana Jelínka. Syn Michaelův jmenován r. 1810 učitelem v Černčicích a do Bohuslavic povolán za učitele Jiří Novák, rodem z Černčic, narozen r. 1762, napřed byl do r. 1789 učitelem v Slatině u Bohušína, pak r. 1810 učitelem v Černčicích. Rod Jelínkův vymřel Janem v Černčicích r. 1838.

**Paměti obce Bohuslavice
v okrese Nového Města nad Metují
Antonín Králíček
Jaroměř 1909
Vyšlo v nakladatelství
GARN
jako 1. vydání
v roce 2013**

©